Základní škola Hroznětín, okres Karlovy Vary, příspěvková organizace

Sídliště 310, Hroznětín 362 33
IČO: 75006049, IZO: 600067394

KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY

Platnost dokumentu: od 24.8. 2025
Účinnost dokumentu: od 01. 09. 2025

Vypracoval: Mgr Jaroslava Tomáňová
Aktualizovala: Bc. Andrea Juštíková od 01.09. 2026

Obsah

ZÁKLADNÍ ÚDAJE4

4

5

5

6

8

9

10

14

16

18

Agrese ve škole19

20

Překračování školních pravidel KRÁDEŽE A VANDALISMUS21

21

Adiktologie – závislostní chování26

27

29

32

32

Rizikové sporty, doprava33

Sexuálně rizikové chování35

Poruchy příjmu potravy36

Týrání a zneužívání dětí37

Sexuální zneužívání dětí38

40

Negativní působení sekt41

Poruchy autistického spektra „PAS“42

Hazardní hraní47

Důležité kontakty:50

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Adresa školy:	Základní škola Hroznětín, okres Karlovy Vary, příspěvková organizace 362 33 Hroznětín
Ředitel školy:	Mgr. Jaroslava Tomáňová
Telefon:	606 400 949
e-mail	sekretariat@zshroznetin.net

PRACOVNÍ TÝM

Mgr. Jaroslava Tomáňová – ředitelka školy

Mgr. Lenka Kozohorská – zástupce ředitele školy

Mgr. Libor Habr – zástupce ředitele školy

Bc. Andrea Juštíková – metodik prevence

Mgr. Jaroslava Tomáňová – výchovný poradce, kariérový poradce

Mgr. Šárka Nagyová – speciální pedagog pro II. stupeň

Bc. Edita Körberová – speciální pedagog pro I. stupeň

Mgr. Jolana Mižikarová– školní psycholog

Třídní učitelé

KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY

Krizový plán školy je součástí preventivního plánu školy. Jedná se o dokument, jehož cílem je stanovení postupu pro všechny pracovníky školy v případech podezření či výskytu rizikových jevů. Krizový plán školy je veřejný dokument, volně přístupný jak pracovníkům školy, tak žákům a jejich zákonným zástupcům na webových stránkách školy. Krizový plán je vytvořen na základě doporučení Metodického pokynu MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j.: 21291/2010-28 a Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách č. j.: 21149/2016 a shrnuje popisy krizových situací a postupy řešení při jejich výskytu.

Mimořádné události

Postupy při zajištění objektu školy z hlediska bezpečnosti žáků a zaměstnanců

Ke vstupu žáků a cizích osob do budovy je využíván pouze hlavní vchod. Další vchody využívají pouze zaměstnanci školy, respektive žáci v doprovodu zaměstnance školy a jsou řádně zajištěny proti vstupu neoprávněných osob. V době, kdy v budově školy není provoz, je objekt střežen elektronickým zabezpečovacím systémem napojeným na PCO.

Neoprávněnému vstupu do objektu školy je předcházeno kontrolou každé cizí osoby provozním zaměstnancem konajícím službu ve vrátnici. Provozní zaměstnanec zjišťuje důvod návštěvy a zařídí buď doprovod pozvané osoby do kanceláře školy, nebo zařídí doprovod této osoby, který přišel za příslušným učitelem. Není přípustné, aby se cizí osoby pohybovaly po areálu školy samy.

V případě vzniku jakékoli mimořádné události v areálu školy (požár, výbuch, provozní havárie, úraz, vniknutí nepovolané osoby apod.) je zaměstnanec, který ji zjistí, povinen bez zbytečného odkladu toto oznámit řediteli školy nebo nejvýše postavenému zaměstnanci, který je přítomen.

V případě přijetí informace o mimořádné události z vnějšího zdroje je povinnost osoby, která oznámení přijala, zprávu bezodkladně předat vedoucímu zaměstnanci. Oznámení přicházejí zpravidla telefonicky, písemně či e-mailem, zprávy mohou být i anonymní. O příjmu takové zprávy je proveden písemný záznam s údaji, kdy byla informace přijata a kdo ji podával a tento záznam bude uchován pro další řízení.

Při zjištění mimořádné události ředitel nebo nejvýše postavený zaměstnanec zváží nutnost informování složek IZS (v tom případě se dále řídí jejich pokyny) a prostřednictvím technických prostředků, nebo jiným způsobem, sdělí vzniklou situaci dalším zaměstnancům a osobám zdržujícím se v objektu. Je-li to nutné, nařídí ředitel školy evakuaci objektu. Evakuace probíhá podle evakuačního plánu školy, vyhlašuje se školním rozhlasem, případně pověřenými osobami nebo telefonicky.

O mimořádné události informuje ředitel školy zřizovatele, případně další nadřízené orgány. Obsahem takového hlášení je především: datum, hodina a místo vzniku mimořádné události, specifikace mimořádné události, dosud zjištěné následky a již přijatá opatření.

Primárním úkolem školy je zajistit bezpečnost žáků a zaměstnanců. Veškeré úsilí zaměstnanců školy při mimořádné události proto směřuje k zajištění bezpečnosti a ochrany svěřených osob. Je-li to možné, provádí dospělá osoba, která nemá na starost žáky, prvotní zásah s ohledem na vlastní bezpečnost a schopnosti. Záchranné práce následně organizačně zajišťuje ředitel školy, který spolupracuje s jednotkami IZS.

Preventivní činnost školy

Zaměstnanci jsou pravidelně seznamováni s prevencí a postupy při mimořádných událostech při školení o BOZP a PO a na provozních poradách. Žákům jsou informace předávány při poučení o BOZ za začátku školního roku a dále průběžně při výuce. Tématika mimořádných událostí je součástí učebních plánů jednotlivých předmětů a je součástí mimovýukových akcí a kurzů. K prevenci slouží i pravidelné revize všech zařízení, která se ve škole využívají (revize plynu, elektřiny, bleskosvodů, protipožárních prvků a dalších součástí budovy). Evakuaci školy si pravidelně vyzkouší všichni žáci i zaměstnanci školy při cvičném požárním poplachu. Důležitou součástí prevence je i školní řád, krizový plán školy a preventivní program školy.

Doporučené postupy při řešení mimořádných událostí

Vniknutí cizí osoby či osob do areálu školy

Prevence:
° kontrola hlavního vchodu provozním zaměstnancem konajícím dohled před zahájením výuky, o přestávkách a o přestávce před odpoledním vyučováním dle rozpisu. V rámci vyučovacích hodin je vstup monitorován kamerovým systémem,
° uzamčené dveře dalších vstupů do školy,
° zaměstnanci školy mají zakázáno vpouštět do objektu společně s nimi jakoukoli cizí osobu; tuto musí zastavit, zjistit důvod její návštěvy a informovat nadřízenou osobu,
° na začátku i v průběhu školního roku jsou všichni žáci opakovaně poučeni o pravidlech BOZP, včetně zákazu vpouštět do objektu společně s nimi jakoukoli cizí osobu a o způsobu, jak se zachovat – viz školní řád,
° střežení budovy elektronickým zabezpečovacím systémem mimo dobu školního vyučování,

Pokud dojde i přesto k vniknutí cizí osoby či osob a je důvod domnívat se, že jsou tyto osoby nebezpečné, pak je zaměstnanec, který toto zjistí, povinen neprodleně uvědomit Policii ČR a poté neprodleně oznámit tuto skutečnost nadřízenému zaměstnanci – řediteli školy, event. osobě, která je pověřena jeho zastupováním. Poté musí vyčkat příjezdu hlídky a zpřístupnit objekt prohlídce.

Co dělat v případě napadení školy aktivním útočníkem

° Uteč! Dostaň se z dosahu útočníka, je nutné myslet na ochranu zdraví a života.
° Zamkni se! (zabarikáduj, znemožni nebo zkomplikuj vstup).
° Vypni techniku v učebně (PC, dataprojektory) ticho je důležité.
° Zapni tichý režim mobilů (přístroj nevypínej).
° Varuj ostatní (mobil, rozhlas).
° Volej tísňovou linku 158, oznam kde jsi a co se děje.
° Zkus zklidnit ostatní v místnosti.
° Nereaguj na osoby za dveřmi (možná lest).
° Vyčkej příchodu policie, dbej jejích pokynů, nepleť se do cesty.
° Braň se – v případě, že jsi učinil všechny výše popsané kroky a útoční se k tobě přesto dostal, udělej vše pro svou ochranu.

Požár

° Při zpozorování kouře nebo ohně okamžitě informuj vedení školy a vyhlašuj požární poplach voláním „HOŘÍ“!
° Zjištěný požár oznam na telefonní číslo 150 nebo 112.
° Co nejrychleji bude provedena evakuace všech osob z objektu školy.
° Požární hlídka zajistí uzavření přívodu plynu a vypnutí elektrické energie.
° Všechny osoby se shromáždí na seřadišti a zjistí se přesné počty osob, chybějící osoby je nutné nahlásit záchranářům.

POZOR

Nesnažte se překonávat již požárem zasažené a zakouřené prostory. Nemůžete-li již opustit objekt, uzavřete se v místnosti, utěsněte okna a dveře a upozorněte na sebe hasiče máváním za oknem.

Při opouštění prostoru, kde hoří, než otevřete dveře, vyzkoušejte, nejsou-li horké (zkuste na dotek plochu dveří a kliku) a v případě, že ano, tak je nikdy neotevírejte. Zůstaňte v místnosti nejlépe pod oknem.

Anonymní oznámení o uložení výbušniny

Pokud bude oznámení o uložení výbušniny sděleno formou telefonátu, je třeba zapsat znění o umístění a druhu výbušniny. Pokud bude oznámení o uložení bomby sděleno formou písemnosti či elektronickou formou, písemnost uschováme k dalšímu šetření.
Postup:
° nahlásit událost na linku IZS 112 nebo HZS –150 nebo Policie ČR –158,
° pokud je bomba v prostorách školy, kde se pohybují osoby, dochází k okamžité evakuaci,
° podezřelého předmětu se nedotýkat,
° dodržovat pokyny bezpečnostních složek

Obdržení podezřelé zásilky

Jak poznat podezřelou zásilku:
° neočekávaná zásilka od neznámého odesilatele,
° výhružný text na zásilce,
° zapáchající zásilka,
° zásilka, u které po otevření zjistíme, že obsahuje prášek nebo podezřelý předmět,
Postup:
° s podezřelou zásilkou netřepat ani nevyprazdňovat její obsah,
° opustit místnost, umýt se vodou a mýdlem a událost ohlásit na linku HZS –150 nebo na linku policie ČR –158,
° před zavoláním na tísňovou linku, je třeba zvážit skutečnosti, které vedou k názoru, že se jedná o podezřelou zásilku

KRIZOVÉ OBLASTI

V rámci prevence sociálně patologických jevů je třeba věnovat zvýšenou pozornost jakýmkoli změnám v chování či prospěchu, které se u jednotlivce nebo skupiny na škole vyskytnou.

Pokud se týká jednotlivce, promluvit si s ním v bezpečném a chráněném prostředí a pokusit se zjistit příčinu změny.

O zjištěných poznatcích informovat třídního učitele, příp. ředitele školy, metodika prevence, výchovného poradce.

Pokud se změna týká celého kolektivu, přenechat šetření na metodikovi prevence.

Třídní učitel o zjištěném stavu informuje zákonné zástupce žáků a s ohledem na situaci buď individuálně, nebo prostřednictvím mimořádné rodičovské schůzky, zákonným zástupcům nabídne pomoc při řešení a doporučí poradenské zařízení. Rodiče žáků jsou pravidelně informováni o prospěchu a chování svých dětí a mají možnost kdykoliv žádat vysvětlení a objasnění hodnocení nebo postupů řešení. Mají možnost se kdykoliv obrátit na ředitele školy a žádat přešetření situace.
Primární prevence rizikového chování u žáků v působnosti MŠMT se zaměřuje na předcházení rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

- záškoláctví
- šikana
- agrese ve škole
- nekázeň
- překračování školních pravidel
- sebepoškozování
- adiktologie – závislostní chování
- rasismus/xenofobie
- rizikové sporty/doprava
- sexuálně rizikové chování
- poruchy příjmu potravy
- týrání a zneužívání dětí

- negativní působení sekt

Záškoláctví

Charakteristika

Záškoláctví je úmyslné zameškávání školního vyučování. Žák se z vlastní vůle nebo i se souhlasem rodičů vyhýbá pobytu ve škole. Záškoláctví má dvě základní formy – impulsivní (absence není plánovaná) a plánované (odchod ze školy je pod různými záminkami plánován). Příčinou může být negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí či způsob trávení volného času.

Primární prevence záškoláctví

° Prostřednictvím školního vzdělávacího programu je třeba posilovat u žáků kladný vztah ke škole, vzdělání, svým spolužákům a učitelům, nabízet pozitivní vzory chování a posilovat zdravé klima školy, nabízet mimoškolní zájmové činnosti.
° Žáky a rodiče je třeba důsledně seznámit se školním řádem.

Doporučené rady při zjištění záškoláctví

° Nejdůležitějším momentem je zjištění příčiny, proč se žák k záškoláctví uchyluje. Na základě tohoto zjištění je možné dále jednat. Při hledání příčin si udělat dostatek času pro analýzu případu, spojit se s rodiči, případně psychologem.
° Nezbytnou podmínkou pro hledání účinných strategií k postupnému překonávání vzniklých obtíží je spolupráce zákonných zástupců, učitelů a i poradenských pracovníků školy.
° Chceme-li zvolit správný způsob pomoci a integrovat žáky do školy, musíme vzít v úvahu rozdíly mezi záškoláky a dětmi odmítajícími školu.
° Dalším důležitým krokem je získání rodičů ke spolupráci, nikoli k boji mezi školou a žákem.
° Je-li záškoláctví důsledkem neúnosné školní situace, navodit změnu. Naplánovat dlouhodobá opatření, aby se situace neopakovala.
° Rozmáhá-li se záškoláctví ve větším rozsahu a máme-li podezření na hrozbu závislostí, musíme spolupracovat s PPP a centry – SPC, OSPOD, SVP.
° Učit se v třídním kolektivu vyčíst, jaké postavení má problémový žák. Bojí-li se učitelům nebo rodičům svěřit, zprostředkovat mu péči psychologa.
° Pomoci dítěti při návratu do třídy.
° Doprovodit ho při návratu do kolektivu. K vyřešenému případu se již nevracet a neprojevovat nedůvěru.
° Domluvit se s rodiči na pravidelné komunikaci, aby bylo případně další záškoláctví včas odhaleno.

Doporučený postup při neomluvené absenci

° O neomluvené či zvýšené absenci informuje třídní učitel výchovného poradce a školního metodika prevence.
° Neomluvenou absenci do součtu 10 hodin řeší třídní učitel se zákonným zástupcem žáka formou pohovoru. Třídní učitel projedná důvod nepřítomnosti žáka a způsob omlouvání jeho nepřítomnosti a upozorní na povinnosti stanovené zákonem.
° Třídní učitel seznámí zákonného zástupce žáka s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené absence. Z jednání bude proveden zápis, jehož součástí bude způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem žáka. Obě strany zápis podepíšou.
Nesouhlas zákonného zástupce s navrženým řešením musí být uveden v zápisu.
V případě, že zákonný zástupce odmítne zápis podepsat, uvede zhotovitel zápisu tuto informaci do zápisu a další svědek jednání svým podpisem toto potvrdí.
° Při počtu neomluvených hodin nad 10 je svolána výchovná komise, které se účastní ředitel školy, zákonný zástupce žáka, třídní učitel a výchovný poradce či metodik prevence. Pozvání zákonných zástupců žáka na jednání se provádí doporučeným dopisem. O průběhu jednání se provede zápis, který zúčastněné osoby podepíšou.
° V případě, že neomluvená absence žáka přesáhne 25 hodin, ředitel školy bezodkladně pošle oznámení o pokračujícím záškoláctví s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí. Tato ohlašovací povinnost vychází z platné právní úpravy.

Šikana

Charakteristika

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.
Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. Mnohdy se jedná o skryté chování, které lze obtížným způsobem odhalit.

Doporučené rady pro pedagogické pracovníky při podezření na výskyt šikany

Nepřímé (varovné) znaky šikanování:

° žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády,
° při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními,
° o přestávkách vyhledává blízkost učitelů,
° má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený,
° působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči,
° stává se uzavřeným,
° jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje,
° jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené, zašpiněný nebo poškozený oděv,
° stále postrádá nějaké své věci,
° odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy,
° mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy,
° začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole,
° odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit,

Přímé znaky šikanování:

° posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet,
° rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný,
° kritika žáka, výtky na jeho adresu, pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem,
° nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil,
° příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jí podřizuje,
° nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či spoluúčasti na nich,
° honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí,
° rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout,

Zákonní zástupci žáků by si měli všímat především těchto možných signálů šikanování

° Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
° Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
° Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
° Nechuť dítěte jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach.

° Ztráta chuti k jídlu.
° Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem.
° Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
° Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!".
° Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
° Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad.
° Zmínky o možné sebevraždě.
° Odmítá svěřit se s tím, co ho trápí.
° Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
° Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
° Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům.
° Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma; své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
° Dítě se vyhýbá docházce do školy.
° Dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Primární prevence šikany

° Učitelé vedou systematicky a důsledně žáky k osvojování zásad mezilidských vztahů, učí je respektovat identitu a individualitu jedince.
° Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.
° Všichni učitelé by měli vnímat vztahy mezi žáky, atmosféru v třídních kolektivech, kde působí jako nedílnou součást své práce.
° Svým chováním se podílí na prevenci šikanování ve třídách, monitorují sociální klima ve třídě, neprodleně reagují na nevhodné chování mezi dětmi.
° Školní metodik prevence spolupracuje s dalšími organizacemi a organizuje preventivní akce proti šikanování a rasové nesnášenlivosti.

Doporučený postup při zjištění šikany

A) *Scénář vyšetřování počáteční šikany:*

Pracovník, který pozoruje šikanu nebo na ni byl upozorněn, je povinen:
° sdílet svá pozorování s dalšími kolegy, třídním učitelem,
° oznámit své podezření vedení školy, školnímu metodikovi prevence, výchovnému poradci, konzultovat další postup, dohodnout se, kdo povede vyšetřování,

° kvalifikovaně odhadnout stadium a formu šikany,
° vyslechnout (mezi čtyřma očima) co nejvíce nezaujatých svědků – spolužáků, těch, co na šikanu upozornili, důležité věci si zapisovat, je zejména důležité získat odpovědi na následující otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik obětí je?
- Kdo je agresorem, kolik agresorů je. Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem?
- Co, kdy, kde, a jak dělali agresoři obětem?
- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Jak dlouho šikana trvá?

° spojit se s rodiči oběti a poprosit je o pomoc a spolupráci,
° teprve nyní vyslechnout oběť, citlivě, diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací, vše zapisovat, tento pohovor musí provádět osoba, které oběť důvěřuje; **nikdy neřešit problém před celou třídou,**
° zajištění ochrany oběti,
° vyslechnout agresory – překvapivě, znemožnit domluvu, soustředit se na rozpory ve výpovědích agresorů, vytipovat nejslabší článek vyřešení; **nikdy nekonfrontovat oběti a agresory,**
° požádat vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, výchovný poradce, třídní učitel, školní metodik prevence); ta na základě shromážděných informací posoudí, zda se jedná o šikanu a jaký je stupeň její závažnosti, navrhne další postup vůči obětem i agresorům i třídě jako celku; potrestání agresorů je individuální, závisí na věku, intenzitě šikany a na tom, zda se jedná o první případ či recidivu,
° individuálně pozvat rodiče agresorů; seznámit je se situací, sdělit jim navrhovaná opatření (zdůraznit možnost nápravy) a požádat je o spolupráci; pokud odmítají, zvážit oznámení na Policii ČR,
° individuálně pozvat rodiče obětí šikany; seznámit je se situací, domluvit se na opatřeních (terapie, osobnostní výcvik…),
° rozebrat situaci ve třídě (vynechat citlivé detaily), vysvětlit nebezpečí a důsledky šikany, oznámit potrestání viníků; třídu i nadále pozorně sledovat,

B) *Scénář vyšetřování pokročilé šikany:*

° záchrana oběti,
° domluva s pedagogy na spolupráci při vyšetřování,
° zabránění domluvě agresorů,
° podpora oběti,
° nahlášení Policii ČR, případně jiným orgánům,
° zprostředkování péče PPP či psychiatra pro oběť,

C) Výchovná opatření a další opatření po vyšetření šikany:
° svolání „komise“ (vedení školy, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel, případně další učitelé) – ta situaci posoudí, navrhne postup vůči oběti, agresorovi i třídě,
° pozvat k jednání rodiče agresorů – seznámit se situací, sdělit navrhovaná opatření, požádat o spolupráci,
° pozvat rodiče obětí – sdělit výsledky šetření, domluvit se na opatřeních, navrhnout řešení (terapie, organizační opatření, …),
° pracovat s agresorem, případně zprostředkování péče např. v PPP, SVP, u jiných odborníků – klinického psychologa, psychiatra, psychoterapeuta, pracovat s kolektivem třídy,
° na třídní schůzce informovat o postizích a dalších formách ošetření třídy – zvýšený dozor, další práce s třídou – programy PPP, SVP, práce s pravidly třídy, monitoring třídy,
° seznámit s výsledky učitelský sbor, zapojení ostatních učitelů do dalších forem ošetření třídy (zvýšený dohled, monitoring třídy, nadstandartní úkoly, různě vyplněné přestávky, …),

Šikana zaměřená na učitele

Šikana učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu pedagoga. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou.

Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

° škola akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde,
° vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů,
° škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno – pedagog takové podezření musí neprodleně oznámit řediteli školy, metodikovi prevence, výchovnému poradci, někomu z kolegů, případně může vhodit vzkaz do schránky důvěry v budově školy,
° pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu,

° problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy,

Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

° pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstávat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních; škola podporuje své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistí bezpečí pro pedagoga a řeší vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy,
° škola má připravený krizový plán, ve kterém je specifikováno, jak se v situaci naplnění tohoto rizika zachová, jakou roli a možnosti řešení krizové situace má sám pedagog, jakou roli vedení školy, školní poradenské pracoviště apod.; plán zahrnuje pokyny pro zajištění bezpečí pro ohroženého pedagoga a žáky,

Krizový plán pro řešení šikany učitele

° odhad závažnosti a formy šikany pedagoga,
° rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s obětí,
° nalezení vhodných svědků,
° individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresora a svědků a konfrontace oběti s agresorem),
° ochrana pedagoga – změna třídy,
° vedení školy vyzve zákonného zástupce agresora k jednání se školou, zákonný zástupce je seznámen se všemi skutečnostmi případu, porušením školního řádu, návrhem výchovného opatření, který schválila a doporučila pedagogická rada, z tohoto jednání se pořídí záznam, v případě potřeby doporučí zákonným zástupcům péči dítěte v pedagogicko-psychologické poradně, středisku výchovné péče nebo jiných odborníků, pokud odmítají, zváží oznámení na Policii ČR a orgánům sociálně právních ochrany dítěte,
° třídní učitel ve spolupráci s metodikem prevence na třídních schůzkách seznámí zákonné zástupce, jak se škola k případu postaví a jak bude pracovat s rizikovou třídou v preventivní oblasti, vybídne zákonné zástupce ke spolupráci,

Práce s celou třídou

° škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení,
° pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě,
° třídní učitel seznámí obecnou formou ostatní žáky s daným případem, provede opětovné seznámení žáků se školním řádem, jasně vyjádří negativní postoj k násilí, opakovaně zapíše poučení třídní knihy v systému „Bakaláři“,

Pokud je tento plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě, vyžaduje-li to

situace. Škola reviduje mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.
V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na ČŠI, školského ombudsmana nebo příslušný inspektorát práce.

Šikana na pracovišti

Definice šikany

Šikana je forma opakovaného zneužívání, ponižování nebo obtěžování někoho. Obvykle probíhá v prostředí, kde má agresor moc nad obětí. Šikana může být fyzická, verbální (např. ponižující poznámky, výsměch) nebo emocionální (např. vylučování, ignorování). Často se vyskytuje v školách, pracovních prostředích nebo online.

Je důležité rozlišovat mezi šikanou a jednorázovými konflikty nebo drobnými neshodami, které se v každodenním životě běžně vyskytují. Šikana se vyznačuje trvalým, opakovaným charakterem a mívá vážné negativní důsledky pro oběť, včetně psychických problémů, úzkosti, deprese nebo dokonce fyzických zdravotních problémů.

Specifika šikany na pracovišti

Šikana na pracovišti se nejčastěji projevuje jako dlouhodobé nepřátelské vztahy, které se časem mění na ponižování a zesměšňování. Mezi její specifika patří to, že se odehrává v pracovním prostředí a ovlivňuje tak pracovní výkony i celkovou atmosféru pracovního prostředí.

Specifikou šikany na pracovišti je také to, že obvykle zahrnuje mocenský prvek, kde agresor využívá své postavení (např. vedoucí pozici) k ponižování nebo ovládání oběti. Tento typ šikany se nazývá bossing.
K šikaně však může docházet i mezi kolegy, kteří jsou v práci na stejné mocenské úrovni. V tomto případě se jedná o tzv. mobbing.

Bossing

Bossing je formou šikany na pracovišti, která je směřována ze strany nadřízených vůči podřízeným. Jedná se o systematické a opakované chování, které má za cíl ponižovat, zastrašovat, kontrolovat nebo jinak škodit oběti.

Specifické projevy bossingu zahrnují:

° neustálé kritizování a ponižování,

° nedostatečné delegování práce nebo naopak přetížení nežádoucími úkoly,

° izolace od týmu nebo ignorování příspěvků oběti,

° hrozby, vydírání nebo šíření fám a pomluv,

° omezení kariérních příležitostí nebo přístupu k informacím,

Mobbing

Mobbing je šikana na pracovišti mezi kolegy. Jedná se tedy o systematické a opakované chování, které má za cíl ponižovat, zastrašovat, kontrolovat nebo jinak škodit kolegovi, který není v podřízené pozici.

Mobbing se nejčastěji projevuje verbálně ve formě ponižování a urážek. Častými jsou však také žertíky a naschvály přerůstající únosnou mez. Dalším častým projevem je izolace projevující se vylučováním určitého kolegy ze skupinových aktivit, ignorováním jeho přítomnosti nebo příspěvků.

Příkladem mobbingu může být situace, kdy se v pracovním prostředí vytvoří skupina zaměstnanců, která začne systematicky ignorovat a vylučovat nového kolegu. Ignorují ho při společenských událostech, nezahrnují ho do důležitých jednání, neberou v potaz jeho nápady a vyhýbají se mu při společných pracovních aktivitách.

Staffing

Poslední a nejvzácnější formou šikany na pracovišti je staffing. Jedná se o šikanu nadřízeného ze strany podřízených zaměstnanců.

Důsledky šikany

Šikana na pracovišti může mít rozsáhlé a vážné důsledky pro jednotlivce i celé pracovní prostředí. Šikanované jednotlivce ovlivňuje psychicky i fyzicky. Způsobuje dlouhodobý stres, úzkosti a depresivní stavy. Stres způsobený šikanou může vést k fyzickým příznakům, jako jsou bolesti hlavy, zažívací problémy nebo problémy se spánkem.

Šikana ovlivňuje i samotný pracovní výkon šikanovaného, protože způsobuje pokles pracovního výkonu. Omezuje jeho možnosti na kariérní růst a může vést i k ukončení pracovního vztahu.

V pracovním prostředí často zhoršuje týmovou spolupráci a vytváří nepříjemné pracovní prostředí. To vede ke snížení pracovní výkonnosti a větší fluktuaci zaměstnanců.

Jak se bránit šikaně na pracovišti

° Rozhovor s agresorem:
Pokud se na to cítíte, zkuste si promluvit přímo s osobou, která vás šikanuje. Někdy se může jednat o nevědomé chování, které je možné vyřešit tím, že na něj šikanující osobu upozorníte a sdělíte jí, jak vás negativně ovlivňuje.

° Pořízení důkazů:
Důležité je zaznamenávat veškeré incidenty šikany, včetně data, času, účastníků a konkrétního chování, které se stalo. Mít písemnou dokumentaci může být klíčové při řešení problému. Pokud je to možné, pokuste se mít svědka, který šikanu potvrdí.

° Informování nadřízených pracovníků a vedení školy:
Obraťte se na svého nadřízeného nebo vedení školy. Případně podejte řediteli školy formální stížnost, kterou se ze zákona bude zabývat.

° Kontaktujte inspektorát práce:
Pokud zaměstnavatel situaci nevyřeší, máte možnost podat podnět na inspektorát práce. V něm celou situaci popište a přiložte získané důkazy. Inspektorát by měl provést u vašeho zaměstnavatele inspekci práce a v případě pochybení mu uložit pokutu a pokyn k napravení situace.

° Možnost podat předžalobní výzvu:
Pokud vám následkem šikany vznikla újma, můžete se obrátit přímo na soud s žalobou. Před samotným podáním žaloby je však dobré nejdříve poslat předžalobní výzvu.

° Podání žaloby:
Pokud předžalobní výzva nezabere, podejte samotnou žalobu. Ta ale může být poněkud problematická. Pokud totiž šikana není založena na diskriminaci, je důkazní břemeno na vás. To znamená, že musíte mít pro svoje argumenty důkazy (např. svědky nebo videozáznamy).

° Podejte výpověď:
Posledním řešením, které šikanu bezpečně utne, je podat výpověď. Nejedná se o nejideálnější řešení, ale v některých situacích jde bohužel o jedinou možnost.

Šikana na pracovišti a role whistleblowingu

Důležitou roli v problému šikany na pracovišti hraje tzv. whistleblowing a zákon o ochraně oznamovatelů. Zákon umožňuje zaměstnancům nebo jiným osobám nahlásit nelegální, neetické nebo škodlivé praktiky v organizaci bez následných postihů.

Kyberšikana

Charakteristika

Kyberšikanu definujeme jako zneužití ICT, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Zejména se jedná o útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých a nepravdivých materiálů na internetové stránky. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoků určuje její závažnost.

Doporučený postup při zjištění kyberšikany

° zajistit ochranu oběti,
° informovat školního metodika prevence či výchovného poradce,
° informovat vedení školy,
° zajistit důkazy s podporou IT kolegy,
° vyšetřit všechny souvislosti,
° provést zápis,
° informovat zákonné zástupce,
° spolupracovat s Policií ČR, IT expertem, OSPODem,
° vyvodit sankce,

Agrese ve škole

Charakteristika

Verbální agrese jsou velmi častým jevem. Je především nutné jednoznačně a jasně deklarovat nesouhlas a takové chování odmítnout. Děti budou mluvit tak hrubě, jak jim to okolí dovolí a je nutné, aby si byly vědomy toho, že se jedná o nepřijatelné chování a měly tedy potřebu vulgární mluvu na veřejnosti skrývat. Řeč je natolik spjata s myšlením, že velkorysá společenská tolerance užívání nejhrubších výrazů s sebou nutně nese i hrubé chování.

Primární prevence agrese

° podporou tolerance, vědomím sounáležitosti a spoluprací mezi žáky,
° posilováním dobrých vztahů ve třídě i ve škole, podporou zdravého klima ve třídách, ve škole,

Doporučený postup při verbální agresi

° stanovit ve třídě obecná pravidla soužití, jako vyjádření morálních hodnot; tato pravidla tvořit společně se žáky a jasně v nich deklarovat požadavek slušného mluvení a chování,
° mladší děti trpělivě opravovat a dávat jasně najevo, že veřejné užívání hrubých výrazů není ve škole přípustné a společensky je to nevhodné,

Pokud žákovo chování a jednání ohrožuje bezpečnost a zdraví jeho, ostatních žáků, vyučujících, zaměstnanců školy jiných osob, je škola povinna uvědomit zákonného zástupce, případně doporučit odbornou péči. Dle konkrétních okolností je třeba přivolat i OSPOD či orgán Policie ČR apod. O fyzické agresi více v kapitole Šikana.

Nekázeň

Charakteristika

Nekázeň je opakem neboli protikladem kázně. Je ovšem nutné si uvědomit, co je vlastně kázeň a mít tento fakt přesně stanoven. Nekázeň je tedy porušení kázně, což v realitě znamená nedodržení určitého pravidla či normy. Jejich nedodržení se zpravidla odehrává s určitým sociálním jednáním.
Toto sociální jednání pak nazýváme kázeňský přestupek. Kázeňský přestupek je tak porušení určitých norem, pravidel či očekávaných sociálních rolí jedince.

Doporučené rady při zjištění nekázně ve škole

Kázeňským opatřením může být napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele a důtka ředitele školy či snížený stupeň hodnocení chování žáka. Na problémové chování žáka (kromě kázeňského a organizačního opatření) lze reagovat vhodnou pedagogicko – psychologickou pomocí ze strany školy doprovázenou spoluprací se zákonnými zástupci žáka, výchovným poradcem, školním psychologem, metodikem prevence, ale i s dalšími orgány a institucemi – PPP, SPC, OSPOD, SVP, dětští lékaři, Policie ČR.

Doporučený postup při zjištění nekázně ve škole

° postup v případě opakovaného problémového chování (opakované porušování školního řádu),
° pohovor se žákem – mezi pedag. pracovníkem, žákem, výchovným poradcem s cílem spolupráce na bázi domluvy,
° jednání s žákem a zákonným zástupcem – problémové chování je řešeno v rámci školy mezi pedag. pracovníkem, žákem, jeho zákonným zástupcem, výchovným poradcem; cílem je dohoda na společném postupu při řešení nekázně (motivovanost a kompetence zákonných zástupců žáka, zvýšení kontroly a tlaku na změnu), lze využít služeb školního psychologa,
° jednání výchovné komise - tvoří ji ředitel školy, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel, žák a jeho zákonný zástupce; tato komise je obvykle posledním pokusem školy řešit potíže s žáky, než se obrátí na další orgány, jako jsou OSPOD, Policie ČR apod.; z jednání se pořizuje zápis, který všichni přítomní podepisují, tento zápis slouží jako podklad pro další orgány, které škola informuje o svém postupu,
° postoupení případu další straně – po aktuálním využití dostupných způsobů řešení

problémového chování žáka a možnosti podpory zákonných zástupců je případ předán do kompetence další straně – OSPOD, PPP, SVP apod.,

Překračování školních pravidel KRÁDEŽE A VANDALISMUS

Charakteristika

Krádeže, zejména mobilních telefonů, a ničení školního majetku, jsou nejčastějšími formami protiprávního jednáním, se kterými se lze v prostředí škol setkat.

Doporučený postup při nahlášené krádeži žákem

° z události pořídit záznam na základě výpovědi poškozeného,
° věc předat orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost; v případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení,

Doporučený postup při zjištění vandalismu

Jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka. V případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody. V případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou.

Sebepoškozování

Charakteristika

Sebepoškozování je komplexní autoagresivní chování, které na rozdíl od sebevraždy nemá fatální následky a které lze nejlépe chápat jako nezralou, maladaptivní odpověď na akutní anebo chronický stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody.
Přestože člověk neznalý problematiky může sebepoškození lehce vnímat jako pokus o sebevraždu. Smrt při sebepoškozujícím aktu na rozdíl od sebevražedného pokusu není v naprosté většině případů motivem a cílem jednání.
Za patologické sebepoškození se obecně nepovažuje poranění, které je v dané kultuře tolerované a jehož primárním cílem je dekorace těla (v naší kultuře typicky piercing a tetování), sexuální uspokojení, spirituální zážitek v rámci rituálních praktik či začlenění se do skupiny vrstevníků nebo demonstrace vlastní hodnoty mezi nimi (snaha být „cool“ a „in“).
Existují různé způsoby sebepoškozování (dále také jako SP) s rozdílnou závažností poškození.

Nejčastěji pozorovaným sebepoškozujícím chováním je

- řezání (žiletkou, střepem atd.),
- pálení kůže,

Jinými formami jsou

- škrábání,
- píchání jehlou,
- rozrušování hojících se ran,
- značkování rozpáleným kovem nebo značkovací pistolí,
- obrušování popálené kůže,
- kousání, údery, nárazy,
- dloubání, tahání kůže a vlasů/ochlupení a další,

Sebepoškozování se může týkat kterékoliv části těla, nejčastějším místem poškození však bývají ruce, zápěstí a stehna. Závažnost poškození může sahat od povrchových ran až po poranění vedoucí k trvalému znetvoření.

Sebepoškozování typicky začíná ve věku od 12 do 15 let, ale výjimkou není ani první poškození se kolem 7 let nebo i dříve. SP může trvat týdny, měsíce nebo roky. V mnoha případech má SP spíše cyklický než lineární průběh, je praktikováno v určitých obdobích, pak vymizí a po přestávce se opět objevuje.

Z psychologického hlediska lidé, kteří se poškozují, často

- trpí chronickou úzkostí,
- mají sklon k podrážděnosti,
- sami sebe nemají rádi/sami sebe znehodnocují,
- jsou přecitlivělí na odmítnutí,
- mívají chronický vztek, obyčejně na sebe,
- mají sklon potlačovat zlost,
- mívají intenzivní agresivní pocity, které výrazně odsuzují a často potlačují nebo obracejí proti sobě,
- bývají impulzivnější a mívají oslabenou schopnost kontrolovat impulzy,
- mívají sklon jednat v souladu se svou momentální náladou,
- mají sklon neplánovat do budoucna,
- bývají depresivní a mívají sebevražedné/sebedestruktivní sklony,
- nemají flexibilní repertoár dovedností pro zvládání zátěže,
- mají sklon k vyhýbavosti,
- cítí se slabí, bezmocní,

Z psychiatrického hlediska se SP často objevuje u mladých s disharmonickou osobností, typicky s hraniční poruchou osobnosti, poruchami příjmu potravy a posttraumatickou stresovou poruchou.

U části dětí je poškozování součástí procesu hledání vlastní životní filozofie a stylu, snahy o nonkonformitu, resp. vymezení své identity ve světě – typickými představiteli této skupiny jsou příslušníci subkultur emo a gotik.

Sebepoškozování těchto dětí vykazuje několik zásadních rozdílů proti typickému sebepoškozování popsanému výše – děti se neizolují, svá zranění často netají, naopak považují SP za společné téma, včetně často až hororových fotografií, sdílených přes internet; v jednotlivostech se liší i etiopatogenetický podklad sebezraňování.

Přestože je SP autoagresí, je také, a mnohem více, aktem sebezáchovy, svépomoci, který umožňuje jedinci znovuzískání kontaktu se světem, obzvláště u mladých lidí, jež mají v anamnéze trauma. Přestože bolest, doprovázející sebepoškození, může být fyzicky téměř nesnesitelná, sebepoškozující jí dává přednost před psychickou trýzní a považuje ji za efektivní prostředek tišení duševní bolesti.

Motivem SP bývá nejčastěji

- snaha zmírnit vnitřní napětí, snaha uniknout z nesnesitelné situace nebo neúnosného duševního stavu, snaha odstranit pocity viny, studu, dosažení pocitu očištění,
- snaha získat pocit kontroly nad vlastním tělem a psychikou,
- snaha dosáhnout pocitu uspokojení z tělesného prožitku bolesti nebo tepla krve,
- tělesné vyjádření nevyslovitelných pocitů, vyjádření hněvu na sebe, např. za vlastní slabost nebo za nedostatek disciplíny,
- odpoutání pozornosti od jiných problémů,
- manifestace potřeb, demonstrace vlastní síly nebo dosažení péče a ochrany, získání pocitu bezpečí nebo jedinečnosti,
- znovuprožití traumatu ve snaze o jeho zpracování,
- dosažení poranění, která jsou viditelná a léčitelná na rozdíl od těch neviditelných duševních,
- dosažení neatraktivnosti pro ostatní,

Přímým spouštěčem SP bývá nejčastěji pocit ztráty a opuštění, pocit studu, kritika. Emocemi, které jsou nejčastěji přítomny před SP (ale i po něm), jsou zlost na sebe a smutek. Aktu sebepoškození téměř vždy předchází izolace, někdy se však děti poškozují v přítomnosti kamaráda/ky či ve skupině.

Legislativní rámec

Samotné sebepoškozování není trestný čin, ale navádění/nucení k sebepoškozování, sebevraždě nebo příčiny vyvolávající SP, jako je třeba sexuální zneužívání, týrání apod., jsou trestné činy, na něž se vztahuje oznamovací povinnost.

° **Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí** výslovně určuje jako povinnost různým institucím, mimo jiné i škole a školskému zařízení, nahlásit případ ohrožení zdraví nebo života dítěte, a to **i tehdy, když se objeví pouze podezření na trestný čin**. U fyzických osob je tento postup formulován jako právo, nikoliv jako povinnost.
° **Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník** stanovuje v § 364 až 368 povinnosti, jež má každá fyzická osoba v případě podněcování, schvalování, nadržování, nepřekažení a neoznámení trestného činu. Paragrafy se vztahují na celou škálu trestných činů, oblast násilných činů páchaných na dětech a na týrání dítěte nevyjímaje (nestačí však podezření).
° **Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu v platném znění** (§ 23). Člověka lze hospitalizovat bez jeho souhlasu v případě, že jeví známky duševní poruchy a je nebezpečný sobě nebo svému okolí.

Nespecifická prevence

° posilování schopnosti dětí zvládat zátěž (schopnost zvládat zátěž obecně v populaci klesá) – součást univerzálních i cílených preventivních přístupů (např. umožnit mladým lidem v rámci školních a mimoškolních aktivit poznat a vyzkoušet různé metody zvládání stresu a negativních emocí,
° posilování schopnosti rozeznávat existující silné stránky a rozvíjet je,
° naučit obracet se na druhé a navazovat s nimi vztahy autentickým a smysluplným způsobem a účastnit se aktivit, při kterých mohou pociťovat smysluplnou vazbu a sounáležitost,

Specifická primární prevence

Důležitá je vnímavost vůči projevům možného sebepoškozování:

° nevysvětlené popáleniny, řezné rány, jizvy a jiné shluky stop na kůži, běžným místem sebepoškození bývají paže, zápěstí a předloktí nedominantní horní končetiny, ale stopy sebepoškozování se mohou vyskytnout prakticky na kterékoliv části těla,
° ročnímu období nepřiměřené oblečení (dlouhé rukávy a dlouhé kalhoty v létě), potítka a jiné krytí zápěstí, vyhýbání se aktivitám, které vyžadují odhalení těla (plavání, tělocvična), obvazy a náplasti,
° netypické osobní věci (žiletky a jiné pomůcky, použitelné k řezání či úderům)
° nárůst známek deprese či úzkosti,
° neuvěřitelné nebo neúplné historky jako odpověď na cílené dotazy,

Otázky na SP musí být emočně neutrální a neútočné.

Při pořádání preventivních akcí je třeba se vyhnout kontraproduktivním jednorázovým vzdělávacím akcím cíleným primárně na zvýšení informovanosti o formách a praktikách

sebepoškozování. Při osvětě je vhodné zaměřit se spíše na vyvolávající příčiny (emoční potíže, zvládání zátěže atd.), resp. vzdělávat spíše rodiče a učitele než děti.

Indikovaná primární prevence

° pomoct odhalit spouštěče sebepoškození,
° pomoct zlepšit schopnost uvědomit si stresory udržující SP,
° zlepšit schopnost rozeznat, prožívat a zvládat produktivnějšími, pozitivními způsoby emoční stavy a vlastní emoce, naučit vhodnějším strategiím zvládání stresu a poskytnout adaptivnější alternativy pro řešení zátěžových situací,
° motivace a asistence při odstraňování přidružených problémů (užívání návykových látek),

Doporučovaný postup při sebepoškozování dítěte

° posoudit aktuální riziko závažného sebepoškození a v případě jeho přítomnosti odeslat dítě, event. i proti vůli rodičů, do spádového psychiatrického zařízení,
° kontaktovat rodinu, systematická dlouhodobá spolupráce s rodinou,
° předat dítě školnímu psychologovi. Pokud škola nedisponuje školním psychologem, lze samozřejmě využít služeb psychologa pedagogicko-psychologické poradny,
° motivovat dítě a rodinu k návštěvě specialisty – krizové centrum, psychologická/psychiatrická ambulance,
° stanovit jasně hranice a pravidla na půdě školy,
° ideální přístup je takový, ve kterém je SP tolerováno, ale vede ke konkrétním důsledkům – například lze zavést pravidlo, že žák může za učitelem přijít kdykoliv, když pociťuje nutkání poškodit se, ale učitel se mu nebude věnovat, pokud se poškodí (za podmínky, že jiný dospělý, učitel či rodič zvládne akutní situaci s eventuálním ošetřením či zabráněním dalším následkům),

Nevhodný postup

° snaha okamžitě odstranit sebepoškozující chování,
° sankce a ignorace,

Možnosti a limity pedagoga

Pedagog může v některých případech být nejdůležitějším dospělým motivujícím dítě ke změně, resp. vyhledání odborné pomoci. Na druhou stranu bez spolupráce s rodinou je jeho kompetence (ale i odpovědnost) limitovaná.

Poškozující se dítě/mladistvý představuje velkou zátěž na toleranci odpovědného dospělého a rizikový faktor vzniku burn-out syndromu a dalších psychických potíží – učitel

zainteresovaný v problému poškozujícího se žáka potřebuje účinné metody prevence vyhoření, podporu nadřízeného a v ideálním případě supervizi u certifikovaného supervizora.

V jakém případě vyrozumět Policii ČR / OSPOD

° ohlašovací povinnost se netýká přímo sebepoškozování, ale doprovodných problémů často SP doprovázejících – šikany, sexuálního zneužívání, zanedbávání péče, týrání dítěte (syndrom CAN) atd. – viz další kapitoly,
° povinnosti hlášení podléhá navádění dětí k sebepoškození/sebevraždě (skupina poškozujících se, kyberšikana),
° v případě přímého rizika vážného zranění nebo smrti následkem sebepoškození je namístě okamžitá, i nedobrovolná hospitalizace na psychiatrii – při odmítání hospitalizace bývá nutná asistence Policie ČR,

Adiktologie – závislostní chování

Charakteristika

Do této oblasti spadá široké spektrum chování, které vykazuje znaky závislosti – zejména pak distribuce a užívání alkoholu, tabákových výrobků a jiných návykových látek, gambling atp.

Všem osobám je v prostorách školy zakázáno užívat návykové látky, ve škole s nimi manipulovat. To neplatí pro případy, kdy osoba užívá návykové látky v rámci léčebného procesu, který jí byl stanoven zdravotnickým zařízením. Požívání omamných a psychotropních látek (dále jen „OPL“) osobami mladšími 18 let je v České republice považováno za nebezpečné chování. Každý, kdo se ho dopouští, má nárok na pomoc orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

- vytvořit podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti,
- zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků před škodlivými účinky návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně veškerých školních akcí,
- školním řádem školy a vnitřním řádem školského zařízení (dále jen „školní řád“) jasně vymezit zákaz užívání návykových látek ve škole, jejich nošení do školy,
- poskytovat žákům a zákonným zástupcům nezbytné informace nutné k zajištění jejich ochrany před tímto jevem,
- poskytovat žákům věcné a pravdivé informace o návykových látkách

formou, která je přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji,
- působit na žáky v oblasti primární prevence užívání návykových látek,
- do veškerých poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví zakotvit informace o nebezpečnosti užívání návykových látek a zákazu jejich užívání při všech činnostech souvisejících se školními aktivitami,
- poskytovat žákům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i jejich zákonným zástupcům, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace,
- při řešení případů souvisejících s užíváním návykových látek nebo distribucí OPL je třeba spolupracovat s dalšími zainteresovanými institucemi – Policie ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, školská poradenská zařízení apod.,
- v případech, které stanoví zákon, plnit ohlašovací povinnost směrem k orgánům činným v trestním řízení, OSPODu a zákonným zástupcům žáka,

Doporučené postupy školy při výskytu podezřelé látky

- v případě, kdy se škola o takovém chování dozví, bude tuto skutečnost hlásit zákonnému zástupci žáka,
- škola je povinna oznámit orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že žák požívá návykové látky,
- distribuce dle § 187 trestního zákona a šíření OPL dle § 188 trestního zákona je v ČR zakázána a takové jednání je trestným činem nebo proviněním. Škola je povinna v takovém případě takový trestný čin překazit a učiní tak v každém případě včasným oznámením věci policejnímu orgánu,
- v případě výskytu látky, u níž je podezření, že se jedná o OPL v prostorách školy, nebo v případě přechovávání takové látky žákem bude škola postupovat stejně jako v bodu 3,

Alkohol

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je v ČR zakázáno. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, anebo je v konzumaci alkoholu podporovat. Školním řádem škola stanoví zákaz užívání alkoholu v prostorách školy v době školního vyučování i na všech akcích školou pořádaných. Podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let může být trestným činem nebo přestupkem.

Doporučené postupy při výskytu alkoholu

Konzumace alkoholu ve škole

- v případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy, nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit,
- alkohol je třeba žákovi odebrat v přítomnosti svědka a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat
- podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí,
- v případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci,
- jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy: O události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy,
- v případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby převzal odpovědnost za žáka, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole,
- jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů. Škola může od OSPOD vyžadovat pomoc,
- zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky,
- jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k OSPOD,
- v případě uživatelova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace,
- z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem; za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů,
- v případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost alkoholu (dechová zkouška), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce s orientačním testováním žáka na přítomnost alkoholu. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka,
- obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole,

Nález alkoholu ve škole

V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy alkohol, postupují takto:

° tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury,
° o nálezu ihned uvědomí vedení školy,
° nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu,
° zpracují stručný záznam o události,

Doporučený postup při nálezu alkoholu ve škola

° zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury
° o nálezu ihned uvědomí vedení školy,
° o nálezu sepíší stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal); v případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu; zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen ředitel školy nebo jeho zástupce, zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy,
° o nálezu vyrozumí zákonného zástupce žáka, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i OSPOD,
° v případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři,

Omamné a psychotropní látky

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek.

Školním řádem škola stanovuje zákaz užívání OPL a jejich distribuci a přechovávání. Současně stanovuje zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem. Školním řádem stanovuje rovněž tyto sankci za porušení zákazu: napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy. Porušení zákazu bude vždy projednáváno na pedagogické radě za účelem hodnocení klasifikace chování žáka.
Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 283 Trestního zákoníku a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazit takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

Doporučené postupy při výskytu OPL:

Konzumace OPL ve škole

° v případě, kdy je žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit,
° návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat,
° podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí,
° v případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci,
° jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy. Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy,
° v případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole,
° v případě, že žák není schopný dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole,
° jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola OSPOD a vyčká jeho pokynů. Škola může od OSPODu vyžadovat pomoc,
° zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval OPL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy),
° současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte; oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte,
° v případě uživatelova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace,
° z konzumace OPL ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem; nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání OPL je porušením školního řádu,
° navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za nebezpečné a protiprávní jednání,
° v případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost OPL (zkouška ze slin), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce s orientačním testováním žáka na přítomnost OPL; o události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka,
° obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem OPL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole,

Distribuce OPL ve škole

° distribuce OPL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin; množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující,
° přechovávání OPL je také vždy protiprávním jednáním; množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin, ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem,
° jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci OPL, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu,
° jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a OSPOD,
° pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsaným níže,

Nález OPL ve škole

V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

° látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury,
° o nálezu ihned uvědomí vedení školy,
° za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíší datum, čas a místo nálezu; obálku přelepí, opatří razítkem školy a svým podpisem a uschovají ji do školního trezoru,
° o nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky,

Doporučený postup při podezření na držení OPL u žáka

° zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury,
° o nálezu ihned uvědomí vedení školy,
° o nálezu sepíšou stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka; zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal); v případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu, zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen ředitel školy nebo jeho zástupce,
° o nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka,
° jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR,

° bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka,
° žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem; u žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí,

Kouření

Ve vnitřních i vnějších prostorách všech typů škol je zakázáno kouřit. Kouřit zde nesmějí žádné osoby a není možné ani zřizovat kuřárny nebo místa pro kouření vyhrazená. Prostor školy je označen viditelným textem doplněným grafickou značkou zákazu kouření. Takto jsou označeny vnitřní i vnější prostory. Kouření v prostorách školy je zakázáno pod sankcemi uvedenými ve vyhlášce o základním vzdělávání.

Doporučené postupy při konzumaci tabákových výrobků

- v případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit,
- tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat,
- pedagogický pracovník dále postupuje podle školního řádu školy: o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek), který založí školní metodik prevence do své agendy,
- v případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka,
- v závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností; škola může od OSPOD vyžadovat pomoc,
- z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit sankce tímto stanovené školním řádem - postupuje se podle vyhlášky pro příslušný stupeň vzdělávání,

Rasismus a xenofobie

Charakteristika

Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaným podle biologického, rasového či národnostního původu příslušníky těchto skupin nepřiměřeně nebo negativně hodnotí a případně (ve formě „tvrdého rasismu“) je i poškozuje.

Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojímány a v krajních případech může vést k jejich poškozování, což vyvolává protireakci.

Primární prevence rasismu a xenofobie

Žákům je třeba vštěpovat demokratické hodnoty a principy lidských práv a tolerance. Také s nimi hovoříme o extremismu a o negativech spojených s minulostí a současností extremismu, rasismu, xenofobie a antisemitismu a možnostech sankcí za tyto jevy a jevy související.

Doporučené postupy v případě zjištění rasismu či xenofobie

- je třeba zjistit hloubku extremistického přesvědčení u jednotlivců, případně vazby na extremistickou skupinu mimo školu; zároveň je třeba zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole,
- je třeba okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky,
- v případě zjištění hlouběji zakotvených postojů (opakované verbální či vizuální projevy s možným extremistickým podtextem, účast žáka v extremistické partě, užití násilí s extremistickým podtextem) informujeme rodiče a nabídneme jim pomoc,
- v případě závažných projevů (především násilných) informujeme Policii České republiky (podezření na promyšlenou a extremisticky, rasisticky, xenofobně nebo antisemitsky motivovanou činnost a na takto motivované vážnější formy násilí),
- ve výuce se zaměříme na výuku této problematiky, pozveme experty k diskuzi se žáky,

Vzhledem k závažnosti tohoto tématu TU neprodleně zajistí bezpečnost případné oběti, dále oznámí skutečnost zák. zástupcům agresora i oběti a postupuje dle preventivního plánu proti šikaně, popř. informuje PČR dle závažnosti situace a případnému ohrožení bezpečí oběti. Přestupek je hodnocen různými stupni výchovných opatření (viz školní řád). Pokud se jedná o propagaci bez konkrétní oběti, je potřeba informovat rodiče žáků, se žáky provést okamžitou intervenci na dané téma, pokud je situace mimo kontrolu, přizvat odpovědné a odborné instituce na pomoc s intervencí.

Rizikové sporty, doprava

Charakteristika

Jedná se o relativně novou formu rizikového chování z hlediska masového rozšíření. Toto rizikové chování lze definovat jako záměrné vystavování sebe nebo druhých nepřiměřeně vysokému riziku újmy na zdraví nebo dokonce přímému ohrožení života v

rámci sportovní činnosti nebo v dopravě.
Patří sem např. tajné závody aut přímo za plného provozu, záměrné ježdění pod vlivem psychoaktivních látek, nekvalitně připravené raftové sjezdy divokých řek bez potřebného vybavení a zkušeností, snowboarding v lavinových polích nebo extrémní sjezdy horských kol v nebezpečném terénu bez ochranných pomůcek.

Primární prevence rizikových sportů či dopravě

° dopravní besedy v prostředí školní třídy – může vést dopravní policista, dopravní psycholog, vyškolený pedagog,
° použití multimediálních pomůcek – ilustrace prostřednictvím audiozáznamu, PC her, přehrávání scének, různých ilustrovaných materiálů (např. pro výuku dopravního značení – více informací v odkazech na literaturu),
° praktický nácvik na dopravním hřišti,
° exkurze (pracoviště dopravní policie, dopravní podnik aj.),

Doporučený postup při zjištění rizikového sportu nebo dopravy

Problematice se věnuje ve velké míře 1. stupeň a dopravní výchova, při zachycení signálu, že se žák (žáci) věnuje extrémně nebezpečnému sportu, okamžitě informovat rodiče, intervence na téma bezpečnost a ochrana zdraví, odpovědnost za svůj život a zdraví.
Vyučující, který daný fakt zjistí, informuje:

° třídního učitele,
° metodika prevence, výchovného poradce,
° vedení školy,
° zákonného zástupce,
° v odůvodněných případech je dále možné kontaktovat OSPOD či Policii České republiky,

Doporučený postup v případě drobného úrazu

- úraz ošetří pedagog přítomný na výuce (dozoru, je-li přestávka),
- ošetřující pedagog nahlásí úraz třídnímu učiteli žáka a zapíše úraz do Knihy úrazů (u hospodářky školy) a vyplní záznam o úrazu,
- třídní učitel dle závažnosti úrazu informuje zákonné zástupce žáka, případně je vyzve k vyzvednutí žáka, je-li třeba následné lékařské vyšetření/ošetření,

Doporučený postup v případě vážného úrazu

- první pomoc při úrazu poskytne pedagog přítomný na výuce (dozoru, je-li přestávka), zavolá (je-li to nutné) záchrannou službu – 155,

- nahlásí úraz třídnímu učiteli, řediteli školy, metodikovi prevence a výchovnému poradci a zapíše úraz do Knihy úrazů (u hospodářky školy), vyplní záznam o úrazu,
- škola (třídní učitel) telefonicky informuje zákonné zástupce žáka,
- nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že v souvislosti s úrazem byl spáchán trestný čin nebo přestupek, nebo jedná-li se o smrtelný úraz, podá ředitel školy hlášení místně příslušnému útvaru Policie ČR,
- třídní učitel žáky seznámí s událostí, provede opětovné poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví, předcházení úrazům (zapíše do TK),

Sexuálně rizikové chování

Charakteristika

Sexuální rizikové chování je souborem projevů chování, které doprovázejí sexuální aktivity a současně vykazují pro jedince rizika v různých oblastech (zdravotní, sociální atd.). Lze sem zařadit např. nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti, výrazně promiskuitní chování, rizikové sexuální praktiky, kombinace užívání návykových látek a rizikového sexu, sexuální zneužívání ve všech jeho formách, zveřejňování intimních fotografií na internetu či jejich zasílání mobilním telefonem apod. Nepodceňujeme v oblasti prevence významnou úlohu sexuální výchovy. Je nutné motivovat žáky k vytvoření zdravých postojů v této oblasti. Je žádoucí, aby si žáci osvojili odpovědné chování, rozhodování a komunikaci v situacích souvisejících se sexuálním zdravím. Nebezpečí hrozí z hlediska celospolečenského v souvislosti s využíváním internetu, s komercionalizací sexu, sexuálním zneužíváním, zvyšuje se počet výskytu pohlavně přenosných chorob, narůstá počet HIV pozitivních, rozmáhá se homofobie. K sexuální výchově přistupujeme systematicky, jelikož se jedná o dlouhodobé, záměrné, cílevědomé působení na žáka.

Primární prevence sexuálního chování

° preventivní programy přizpůsobit věku a vzdělání cílové skupiny,
° předávat informace o způsobech ochrany před nemocemi,
° informovat o tom, co je sexuální zneužívání a rizikové sexuální chování,
° upozorňovat na práva dítěte a důstojnost člověka,
° podporovat tvorbu zdravých postojů k vlastnímu tělu, vztahům a sexuálnímu chování,
° minimalizovat projevy nesnášenlivosti, předsudky apod. v oblasti vztahů, sexu a sexuální orientace,
° zabezpečit lepší spolupráci školy a rodiny,
° propojit zdravotní, sociální a výchovné intervence,

Doporučené rady při zjištění sexuálně rizikového chování

Existují tři základní ukazatele, kdy lze sexuální chování pokládat za škodlivé a kdy by měl učitel zasáhnout:

- pokud ho dítě neprovádí v soukromí,
- pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího,
- pokud se ze sexuálního chování stane nutkavé chování (to znamená, že tomuto chování dítě věnuje tolik prostoru, že zanedbává svoje běžné povinnosti, hygienu, přátele, učení a podobně),

Doporučené postupy při řešení sexuálně rizikového chování

Situaci řeší v tomto pořadí:

° třídní učitel,
° školní metodik prevence, výchovný poradce,
° vedení školy,
° zákonní zástupci žáka,
° OSPOD,
° další odborník (psycholog, sexuolog, psychoterapeut),

V případě, že se jedná o patologii rodiny, je vhodné doporučit psychoterapeutickou pomoc. Dospělý je povinen chránit a prosazovat nejlepší zájem dítěte. Zjištěné násilí páchané na dítěti (i sexuální) je povinen ohlásit OSPODu nebo na Policii ČR.

Poruchy příjmu potravy

Charakteristika

Nemocem, které řadíme mezi poruchy příjmu potravy, se odborně říká mentální anorexie, bulimie a záchvatové přejídání. Tyto poruchy se nejčastěji objevují u dívek v adolescenčním věku, mohou jimi trpět i chlapci. Bulimie a mentální anorexie se mohou vyskytovat každá zvlášť nebo i obě zároveň.
Cesta k uzdravení není jednoduchá, málokterá dívka (chlapec) se dokáže z bludného kruhu dostat bez pomoci odborníků.

Příznaky:

° rychlé zhubnutí,
° BMI index je 17,5 a méně,
° zvracení s jakoukoliv argumentací,
° vnímá sebe sama jako příliš tlustou/tlustého,

° nespavost, nesoustředěnost,
° při vzniku onemocnění před pubertou je opožděna či zastavena menstruace,
° kožní problémy a zhoršená kvalita vlasů,

Doporučené rady při podezření nebo zjištění onemocnění

° informovat třídního učitele, výchovného poradce, metodika prevence a následně třídní učitel informuje rodiče,
° rodiče informujeme vždy, když dítě výrazně zhubne, opakovaně bylo přistiženo, že zvrací (stačí informace od vrstevníků),
° pokud rodiče odmítají řešit situaci, je nutné se spojit s pediatrem, popř. OSPOD (možnosti a limity pedagoga),
° doporučit nebo zprostředkovat kontakt s lékařem nebo psychologem,

Týrání a zneužívání dětí

Pokud se objeví jakýkoli signál, že by dítě mohlo být týráno či zneužíváno, pokusit se zajistit výpovědi případných svědků, pokud žádní nejsou nebo jsou nevěrohodní, okamžitě kontaktovat příslušné orgány – OSPOD. Není nutný předchozí kontakt s rodiči, vždy je na prvním místě ochrana bezpečí dítěte. Je nezbytné postupovat velmi opatrně a citlivě s ohledem na závažnost podezření.

Fyzické týrání

Charakteristika

Za fyzické (tělesné) týrání považujeme vědomé tělesné ublížení dítěti anebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte – pokud je jasné či existuje důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo mu vědomě nebylo zabráněno. Tělesné týrání se rozlišuje podle své povahy na aktivní a pasivní.

Příznaky a změny chování při fyzickém týrání

° poranění nebo popáleniny na kůži dítěte nevysvětlitelného původu, zvláště vyskytují-li se opakovaně,
° nepravděpodobná zdůvodnění těchto poraněných dítětem, či o ně pečující dospělou osobou,
° nechuť dítěte o těchto poraněních hovořit,
°lysiny, pohmožděniny,
° neochota dítěte odhalovat tělo (v teplých dnech), strach ze svlékání (před hodinou

TV),
° škrábance, vyražený nebo ulomený zub, natržený ušní boltec, opakované zlomeniny, poranění měkkých částí dutiny ústní,
° strach z rodičů, neochota a rozladěnost před návratem domů,
° sklon k sebetrýznění,
° agresivita vůči ostatním,
° útěky z domova, záškoláctví,
° zhoršení (náhlé) prospěchu,
° náhlá ztráta kamarádů (sociální izolace),
° obtíže v sociální komunikaci, vyhýbavé chování,
° snížené sebehodnocení dítěte,

Sexuální zneužívání dětí

Charakteristika

Za sexuální zneužívání dětí je považováno jakékoli nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo se s dítětem dostal do nějakého kontaktu. Pohlavní zneužívání se dělí na dotykové a bezdotykové.

Příznaky sexuálního zneužívání dětí

° poranění pohlavních orgánů,
° záněty pohlavních orgánů,
° předčasné zahájení sexuálního života,
° bolesti břicha,
° noční pomočování,
° poruchy příjmu potravy,
° lítostivost, plačtivost,
° smutek, apatie, deprese,
° vztek, hněv, agrese,
° po vyučování nespěchá domů,

Primární prevence zneužívání dětí

Primární nespecifická prevence spočívá v posilování sebevědomí dítěte, schopnosti říci „ne“, podpoře funkčních sociálních vztahů aj. V rámci prevence by se škola měla zaměřit zejména na rozvoj schopnosti řešit konfliktní situace nenásilným a bezpečným způsobem. Děti by měly mít informace o nebezpečných situacích, kdo jim a jak může pomoci v případě ohrožení. Primární prevence specifická spočívá zejména v seznámení dětí s jejich právy a

povinnostmi, a to adekvátně jejich věku.

Děti by měly být seznámeny zejména s tím, že:

- domácí násilí má různé formy,
- násilné chování v rodině není omluvitelné,
- za násilí může ten, kde jej koná, protože si sám volí, jak se bude chova,t
- každý má právo rozhodovat o sobě samém,
- na koho se v rámci školy mohou obrátit se svými starostmi (školní psycholog, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel, ten, komu dítě důvěřuje),
- jak říct NE,
- jak vypadají zdravé a nezdravé vztahy,
- proč si někdo nechá násilí líbit a nedokáže říci „Stop“,
- jak zvládat vztek,

Doporučené postupy při zjištění zneužívání dětí

° při podezření, nebo když se dítě svěří pedagogovi a bude žádat pomoc, by měl učitel následné kroky diskutovat s výchovným poradcem metodikem prevence, psychologem a ředitelem školy; vyšetření je vhodné přenechat odborníkům, kteří zjistí, zda se jedná o důvodné podezření,
° učitel by neměl nutit dítě mluvit o detailech, ale spíše mu naslouchat a zprostředkovat možnosti řešení situace; pokud se dítě učiteli svěří nebo učiteli něco naznačí, učitel by měl dítěti naslouchat, snažit se mu porozumět, věřit mu; po uskutečnění rozhovoru by si měl vše zapsat,
° v procesu ochrany dítěte z pohledu pedagoga by také neměl chybět rozhovor s rodiči dítěte; účelem tohoto rozhovoru není pouze informovat rodiče o problému, ale i o doplnění dosavadních informací a potvrzení podezření, že je dítěti v rodině ubližováno,
° v kontaktu s rodiči by měl učitel postupovat maximálně opatrně, nevyslovovat žádné dohady ani obvinění. Rodičům pouze sdělí důvod obav o dítě, ale měl by se při tom vyhnout odkazům na sdělení samotného dítěte,
° v případě, že je podezření pravdivé a dítě je v rodině skutečně ohroženo, je pravděpodobné, že budou rodiče reagovat agresivně a zaujmou obrannou pozici ještě dříve, než je podezření zcela vysloveno,
° pokud má pedagog podezření, že se násilí netýká jen dítěte, ale i jednoho z rodičů, je vhodné s ním hovořit také o samotě, bez potenciálního pachatele domácího násil,í
° v případě, že se dítě stalo obětí zneužívání mimo rodinu, budou rodiče pravděpodobně reagovat odlišně. Budou spolupracovat a uvítají jakékoli aktivity zaměřené na prokázání zneužívání, ubližování a ochranu dítěte; zjištění, že bylo jejich dítě fyzicky týráno, sexuálně zneužito je pro rodiče obrovský šok; mohou

prožívat návaly hněvu a agresivity spolu s pocity viny a selhání; v této situaci je vhodné jim doporučit návštěvu psychologa, jehož terapeutická první pomoc a péče je pro ně stejně důležitá, jako pro jejich dítě,

Syndrom CAN

Charakteristika

Jedná se o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče a další členové rodiny. Změny v chování dítěte:

° celková stísněnost a nezájem o dění kolem,
° zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělými,
° úzkost a vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních dospělých osob,
° zvýšená citová dráždivost a agresivní projevy na sebemenší podněty,
° váhání s odchodem domů po vyučování,
° sebepoškozování,
° útěky z domova,
° opakovaná zranění včetně zlomenin,
° modřiny a otoky,
° otisky různých předmětů a rukou na těle,
° trvalý hlad, podvýživa,
° vyčerpanost,

Primární prevence syndromu CAN

V případě zjištění syndromu CAN učitel nepostupuje sám, dle závažnosti informuje pediatra, OSPOD, místní oddělení Policie České republiky, či další odborníky. Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení. Pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost na OSPOD.

V rámci všeobecné prevence je třeba zařadit tuto problematiku do výuky. Je třeba žáky informovat o:

°dětských právech,
° hranicích, které by neměl ani rodič překročit,
° co dělat, pokud se dítě setká s prvními projevy týrání, zneužívání či zanedbávání,
° tzv. tabu zónách na těle dítěte,
° na koho se obrátit,

Doporučené postupy při zjištění syndromu CAN

- Důležitá je všímavost pedagoga, zda dítě nese nějaké stopy týrání. Jde o změny

chování žáka či o fyzické známky vypovídající o násilném zacházení s dítětem.
- Pedagog by se měl vždy pokusit navázat s žákem osobní kontakt. Rozhovor s dítětem nemusí vést pouze třídní učitel, ale i jakýkoliv jiný zaměstnanec školy, kterému žák důvěřuje. Vystoupení týraného dítěte z anonymity je to nejtěžší, co po něm můžeme chtít!

- Další informace je možné získat od spolužáků či sourozenců.
- Ve většině případů je vhodné oslovit rodiče, kteří by měli okomentovat to, jak si vysvětlují problémy, které učitel u dítěte vypozoroval. Můžeme tak i zjistit, že skutečnou příčinou žákova neobvyklého chování je něco jiného než domácí týrání.
- Pokud dítě samo přizná, že je týráno, nebo si tuto informaci učitel jinak potvrdí, je vhodné kontaktovat odborníky a kontaktovat OSPOD, případně oddělení Policie České republiky.

Negativní působení sekt

Charakteristika

Jedná se o relativně novou a malou náboženskou skupinu. V tomto smyslu mohou být za sektu označovány jak malé křesťanské církve, tak téměř všechny nekřesťanské náboženské skupiny. Sektou rozumíme náboženskou společnost, v níž převažují autoritářství, uzavřenost a další sektářské tendence. Náboženská společnost, která zneužívá svých členů a poškozuje je. Rizikovým faktorem, který zvyšuje pravděpodobnost vyhledání sekty či jiné ohrožující skupiny, je u mladistvých touha po neobvyklém a zakázaném, snaha „dokázat“ svou hodnotu či odvahu nebezpečným chováním.
Členství v sektě může být provázáno s vyšší pravděpodobností užíváním marihuany, alkoholu či sklonem k rizikovému sexuálnímu chování.

Příznaky

° izolovanost, relativní uzavřenost
° pocit výlučnosti,
° udržování nonkonformního opozičního postavení,
° změna v oblékání, chování,

Primární prevence negativního působení sekt

° Vždy naslouchat svým žákům, mít přehled o tom, jaké jsou mezi nimi aktuální informace.
° Nikdy striktně nekázat a neodsuzovat.
° Vyhýbat se tabuizaci některých témat – mluvit se dá i o satanismu, jde jen o to, jak.
° Poskytovat co nejobjektivnější informace za využití všech dostupných uvedených

zdrojů.

° Nikdy nezesměšňovat a nedegradovat (nejen mediální) „idoly“.

° V případě podezření na konkrétní problém v okolí se snažit získat co nejvíce informací.

° V případě rozhodnutí jednat, snažit se konzultovat s odborníky.

Doporučené postupy při zjištění

U každého podezření na výskyt osob ovlivněných novými náboženskými směry ve škole by měly být informovány tyto osoby:

° ředitel školy,

° rodiče (zákonný zástupce ovlivněného žáka)

° třídní učitel,

V odůvodněných případech je dále možné kontaktovat školního psychologa, metodika prevence, výchovného poradce, OSPOD či Policii České republiky. V případě rozhodnutí jednat, je nutné vše konzultovat s odborníky.

Pokud je rodina členem společenství se znaky sekty a není podezření na zanedbávání péče či jiný trestný čin vůči dítěti, není možné ze strany pedagoga ovlivnit zapojení dítěte do tohoto společenství. Pedagog si musí stanovit své cíle, kterých může ve své pomoci dosáhnout (zejména předávat informace o rizicích sekt, nerozbít s dítětem vzájemný vztah apod.).

Poruchy autistického spektra „PAS“

Charakteristika

Poruchy autistického spektra (dále jen „PAS“) jsou skupinou poruch, které se diagnostikují na základě projevů chování. V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN - 10) jsou označovány jako pervazivní (všepronikající) vývojové poruchy, mezi které jsou řazeny dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, Hellerův syndrom, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná.

Základní diagnostická triáda PAS zahrnuje různou míru narušení v těchto oblastech:

° sociální interakce a sociálního chování,

° verbální i neverbální komunikace,

° v oblasti představivosti a hry, omezených vzorců chování, zájmů nebo aktivit,

Stupeň závažnosti poruch bývá různý, typická je také značná variabilita projevů. I v případě nejlehčích forem postižení zhoršují sociabilitu a ztěžují zařazení jedince do společnosti. Více podrobností k odlišnostem a projevům v jednotlivých oblastech je popsáno v následující

části.

Specifikace v chování žáků s poruchou autistického spektra

PAS jsou celoživotní, některé projevy s věkem mizí, jiné se zase mohou objevit. Děti, žáci a studenti (dále jen „žák“) s PAS považujeme ve školské praxi za žáky s různou mírou speciálních vzdělávacích potřeb. Chování a jednání žáků s PAS ovlivňuje především odlišné vnímání, porozumění a sociální komunikaci. Chování a projevy jsou u každého žáka s PAS značně různorodé. Některé schopnosti a dovednosti mohou být rozvinuté, jiné výrazně opožděné nebo nerozvinuté. U žáků s PAS se lze setkat s různou mírou rozvoje řeči (mutismus, dysfázie, echolálie, verbalismus, ulpívání na tématu hovoru, repetetivní doptávání, ale také rozvinutou slovní zásobou i jazykovým nadáním, nebo naopak úplnou absencí řeči), různými intelektovými schopnostmi (mentální retardace, průměrné intelektové schopnosti s nerovnoměrným vývojem, nadprůměrné nadání) i s různým stupněm zájmu o sociální kontakt (děti mazlivé, pasivní, netečné, zdrženlivé, nejisté a neschopné přiměřeně navázat kontakt, neschopné užívat neverbální chování jako např. výraz obličeje, oční kontakt, postoj těla či gesta, děti fixované na blízké osoby, aktivní). Častým projevem jsou stereotypní pohyby, zvláštní zájmy, omezená schopnost spontánně sdílet s ostatními dětmi radost a zájmy, či rigidní a kompulzivní chování. Četnost takového chování se zvyšuje při nadměrné stresové zátěži žáka. To může být znamením „přetažení“ žáka. Při prevenci vzniku nežádoucího chování, stresu, či afektu je třeba mít na paměti, že žák s PAS v zátěžové a pro něj nestandardní situaci může opomíjet základní životní potřeby, jako např. fyziologická potřeba, příjem potravy, tekutin. Pokud pozorujeme na žákovi neklid, je vhodné nabídnout pití, připomenout jídlo, pamatovat na toaletu. Může se stát, že je žák dehydratovaný, hladový atd., ale sám tyto potřeby aktivně nevyřeší. Únava a „přetažení“ jsou signálem potřeby odpočinku, který dokáže navodit zklidnění. Pokud stereotypní rigidní projevy nejsou sebepoškozujícího nebo poškozujícího okolí ohrožujícího charakteru, je nutné nelpět na jejich zastavení, postupně odezní. Tyto projevy nesmí být důvodem jakékoliv formy trestání žáka. K projevům v oblasti tzv. diagnostické triády je často přidružena přecitlivělost na různé podněty jako zvuky, světlo, barvy, pachy, doteky apod.

Pravidla předcházení rizikového chování:

Pro předcházení krizových situací spojeným s rizikovým chováním žáků s PAS je nutné dodržovat tato pravidla:

° Pravidlo přesnosti, jasnosti instrukcí a zajištění předvídatelnosti: většina žáků s PAS potřebuje větší míru struktury prostředí a činností, aby mohla kvalitně fungovat. Předvídatelnost a pravidelnost denních činností je pro žáky s PAS jistotou. Neznámé a nečekané události u nich mohou vyvolat stres a nejistotu, což může vést k úzkosti, problémovému chování nebo k výkyvům či selhání v obvykle

zvládaných činnostech.

° Pravidlo jasné a konkrétní motivace: žáci s PAS musejí více než jedinci bez této poruchy, vědět, proč mají činnost vykonávat. Sociální motivace vzhledem k omezené schopnosti empatie funguje méně. U žáků s PAS si všímáme zvýšené potřeby logických důvodů pro vykonání určité práce a splnění úkolů. Odpovědi opírající se o sociální pochopení nebývají pro žáky s PAS dostatečně motivující. Žáci s PAS mají obtíže s rozpoznáváním emocí (jak vlastních, tak i ostatních jedinců). Daleko účinnější je motivace, která dává konkrétní smysl. Při ztrátě motivace rapidně klesá i schopnost soustředění. Adekvátní motivace hraje velkou roli a enormně ovlivňuje veškeré jednání. Jednou z forem práce s motivací žáka je pozitivní posilování jeho silných stránek. Je třeba zohlednit problémy žáků s PAS s generalizací. Tato skutečnost ovlivňuje různou míru zvládání konkrétních osvojených dovedností v závislosti na aktuálním prostředí. Může proto nastat situace, že např. v domácím prostředí zvládnutou činnost není schopen žák zvládnout ve škole nebo v dalším prostředí, a naopak. To však neznamená, že tzv. „trucuje" či „dělá naschvály". Problém s generalizací nelze řešit postihem žáka.

° Pravidlo vyšší míry tolerance: způsoby jednání a komunikace s ostatními žáky i učiteli, jako např. nevhodné poznámky, netaktní přímočarost, otázky mimo kontext, banální výroky, úzkostné reakce při setkáních s novými lidmi, vulgární vyjadřování atd., kladou vyšší nároky na toleranci ze strany přítomných osob a vyžadují nutnou pedagogickou empatii ve školním prostředí i na akcích konaných mimo školu. I v afektní situaci je nezbytné vycházet ze zásad komunikace s osobami s PAS..

° Pravidlo důslednosti v přístupu: spontánnost, rychlá změna původního plánu, nepřesnost a nedodržování stanovených pravidel uvádí žáky s PAS v chaos a nejistotu. V případě, že je potřeba změnit původní nastavený harmonogram a postup, je nezbytné jasně a logicky vysvětlit, proč ke změně dochází. Změnu je dobré podpořit vizualizovanou informací. Tam, kde se předpokládá občasný výskyt změn v zažitém režimu, je vhodné nastavit i náhradní variantu v souladu s individuálním nastavením, schopnostmi a potřebami konkrétního žáka s PAS. Dle schopností konkrétního žáka je dobré zvážit možnost začlenění tzv. „plánů B“, náhradní varianty konkrétního postupu nebo řešení situace, k základní variantě A.

° Vyšší míra vizuální podpory: vizuální podpora pomáhá většině žáků při učení a vstřebávání nových informací. Pro většinu žáků s PAS je vizuální informace nezbytnou podporou pro pochopení významu předávané informace smysluplného významu. Pokud chceme, aby si žák s PAS pracovní činnost osvojil, je třeba ji předvést nebo rozkreslit (využít tzv. procesuálních schémat), která lze postupně zjednodušovat a doplnit verbálním vysvětlením. Žáci s PAS upřednostňují neživé věci (např. předměty) před ostatními jedinci. Důležitým pomocníkem mohou být pro žáky s PAS plány dne, psané připomínky a pravidla, vysvětlivky, procesní schémata, rozkreslené či rozepsané postupy činnosti, sepsané správné řešení

situace, vizualizace času pomocí minutky, ale také komunikační technologie. V závislosti na povaze a závažnosti PAS je v období adaptace vhodné výrazně podpořit strukturalizaci prostoru, činností a času. Spolu s vnější motivací a individuálním přístupem tvoří základní principy tzv. strukturované učení, metodika vytvořená pro vzdělávání osob s PAS. Uplatnění uvedených principů pomáhá žákovi s PAS zodpovědět několik důležitých otázek: kde a kdy bude, co dělá, jak to má dělat, jak dlouho to bude trvat a proč to dělá. Strukturujeme žákovi čas, prostředí, ve kterém se pohybuje, i jednotlivé činnosti. Vizualizujeme veškeré informace, které by pro žáka s PAS bez této podpory nebyly dostatečně srozumitelné, nebo které by si nedokázal zapamatovat. Struktura prostředí, ve kterém se žák s PAS pohybuje, mu pomáhá v již zmiňované prostorové orientaci a dává mu tak odpověď na otázku „kde?“. Struktura tak nabízí "jistotu" tím, že vytváří předvídatelná spojení mezi místy, činnostmi a chováním.
Struktura času – vytvoření vizualizovaného denního programu, umožňuje žákovi s PAS předvídat události, čas se tak stává konkrétní. Struktura pracovního programu – využití krabic s vnitřní strukturou, strukturované činnosti s vizualizací jednotlivých kroků.

° Nadstandardní řešení obtíží s pozorností: při motorickém neklidu je možné dovolit žákovi s PAS manipulaci s předmětem a činnost, která neruší ostatní a umožňuje soustředění, jako např. mačkací míček, provázek, gumička. Situace, které jsou ve skupině a vyžadují soustředění, je zapotřebí zejména zpočátku redukovat na minimum. Dobré je podporovat aktivity, které žákovi s PAS umožní přijatelný pohyb v hodině, jako je rozdávání papírů, sbírání sešitů atd. Pro zvýšení pozornosti je důležité pravidelné a vyvážené střídání odpočinku a činnosti.
° Vyšší míra vysvětlování sociálně komunikačních pravidel a situací, vyšší míra pomoci v některých situacích, které vyžadují praktický úsudek: u žáků s PAS dochází k odlišnému chápání ironie, sarkasmu, či metafoře, proto je dobré se jim v komunikaci vyhnout, neboť jsou pro ně matoucí a nepříjemné. Mnohdy je důležité upozornit žáka na zdánlivě všeobecně známé skutečnosti, jako je možnost či nutnost vyjednat si výjimku, vznést dotaz apod. Dotazy těmto žákům je důležité klást přesně a vhodně zvolenou formulací. Mnohdy je nutné, se v zájmu podání dobrého výkonu ujistit, zda žák ví, jak po sobě následují připravené činnosti. Nadstandardně, přesně a konkrétně je třeba vysvětlit, co se od žáka očekává z hlediska množství a kvality práce, např. vymezení začátku a konce činnosti. Nelze se spoléhat na pružnost v myšlení a schopnost rychle se přizpůsobit nové situaci. Důležité je dávat žákovi s PAS zpětnou vazbu o jeho výkonech, např. formou bodů nebo škály. Při diskusi se třídou je zapotřebí neignorovat někdy i značně osobité příspěvky, snažit se porozumět jejich významu, dát přiměřený prostor k projevení vlastního názoru. V případě obtíží se sociálně přijatelnými hranicemi příspěvku je nutné si pomoci vzájemně vymezeným časem, zařazením vhodné formy nácviku sociálních dovedností.
° Možnost odpočinku, relaxace: pro prevenci vzniku nežádoucího chování,

stresu, či afektu způsobeného únavou a „přetažením“, je velmi důležitá možnost odpočinku, která dokáže navodit zklidnění. Pro odpočinek je vhodné vymezit konkrétní prostor.

Doporučený postup školy pro prevenci vzniku problémových situací u žáků s PAS

° Ředitel školy určí pedagogického pracovníka, který bude odpovídat za spolupráci se školským poradenským zařízením, v jehož péči daný žák s PAS je. Tímto pedagogickým pracovníkem by měl být výchovný poradce, školní speciální pedagog či školní psycholog.

° Pověřený pedagogický pracovník seznámí s obecnými specifiky diagnózy PAS a zásadami pro předcházení rizikových projevů chování pedagogické i nepedagogické pracovníky školy, kteří budou s žákem v kontaktu při výuce, v družině, při odborném výcviku, v tělocvičně, ve školní jídelně atd., se zásadními a podstatnými informacemi o individuálních zvláštnostech a potřebách daného žáka. O této skutečnosti bude vyhotoven písemný zápis s podpisy všech zúčastněných. Pověřený pedagogický pracovník zajistí ve spolupráci se školním metodikem prevence a pracovníkem školského poradenského zařízení, který se problematikou PAS zabývá, besedy a osvětu žákům školy a jejich rodičům takovou formou, která respektuje typ PAS, nastavení a situaci konkrétního žáka s PAS a případné doporučení odborníků jako psycholog, psychiatr, neurolog atp.

° Pověřený pedagogický pracovník úzce spolupracuje s třídním učitelem žáka, asistentem pedagoga a školním metodikem prevence, ve spolupráci s metodikem prevence organizuje kasuistické semináře pro sdílení dobré i špatné praxe v oblasti prevence a předcházení vzniku nežádoucího chování žáků s PAS, nebo v oblasti řešení akutních rizikových situací. Zajišťuje pravidelné supervize pedagogického týmu podílejícího se na vzdělávání žáka s PAS odborníkem z praxe, případně zajišťuje možnost spolupráce s odborným pracovištěm v souvislosti s dlouhodobým nácvikem zvládání krizových situací souvisejících s projevy agrese.

° Třídní učitel, případně jím pověřený asistent pedagoga, úzce spolupracuje se zákonnými zástupci žáka a pravidelně je kontaktuje ve snaze získání aktuálních informací o případných změnách. Dle nastavených pravidel školy sám, nebo prostřednictvím určeného pracovníka školy, rovněž kontaktuje klíčového pedagoga školské poradenské zařízení, v jehož péči je žák s PAS veden.

° Třídní učitel, případně jím pověřený asistent pedagoga, pravidelně informuje zákonné zástupce žáka o průběhu vzdělávání. Neprodleně informuje zákonné zástupce žáka a pověřeného pracovníka školy o změnách v chování, změnách aktuálního zdravotního stavu, projevech rizikového chování žáka, o plánovaných nebo náhlých změnách ve školním prostředí oproti nastavenému standardu (například onemocnění, akutní nebo plánované rekonstrukce opravy v areálu školy apod.).

° Třídní učitel při práci s třídním kolektivem vždy zohledňuje věk žáků. Způsobem přiměřeným věku žáků formou nejrůznějších metod rozvíjí schopnost diskutovat, pracovat v týmu a respektovat ostatní, uvědomovat si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty a snášenlivosti.
° Třídní učitel v případě potřeby a po dohodě se zákonným zástupcem, spolupracuje s lékařskými specialisty, v jejichž péči žák s PAS je - především praktický lékař pro děti a dorost, dětský psychiatr, případně dětský klinický psycholog.

Zajištění bezpečnosti a zdraví

° Pro případ výjimečných situací má každá škola mít vytvořen krizový plán. Krizový plán vypracovává škola individuálně pro žáka, kterému krizová situace hrozí z důvodu přidružených zdravotních komplikací, včetně žáků s PAS. Za zapracování do vnitřních směrnic školy a školského zařízení zodpovídá ředitel školy. Směrnice školy v souvislosti s vytvořením krizového plánu by měla obsahovat údaje o tom, co je cílem takového plánu, kdo je odpovědný za vyplnění krizového plánu, kdo jej vyplňuje, kde bude uložen, dodržování doporučených pravidel a případných opatření, princip vyhodnocování nastavených pravidel apod.
° Krizový plán by měl obsahovat postupy, které přesně řeší individuální krizové situace, jež mohou nastat. Postupy by měly být jasné a závazné pro každého pracovníka školy, určují konkrétní kompetence a odpovědnost jednotlivých zaměstnanců. Krizový plán by měl obsahovat popis konkrétních kroků při vzniku nevhodného chování, problémového chování či problémové situace, vymezení kompetencí a odpovědnosti jednotlivých zaměstnanců, včetně přesného stanovení podmínek, kdy a za jakých okolností škola žádá o pomoc jiné odborníky, např. linku 155.
° Za zcela neadekvátní a neakceptovatelný postup školy zajištění bezpečí a ochrany zdraví žáků v případě vyústění nežádoucích projevů chování žáka s PAS, je psychický či fyzický trest.

Hazardní hraní

Charakteristika

Jako **hazardní hraní** či **hráčství** lze označit jakékoliv jednání, které vyžaduje nevratné investice (peníze nebo jinou hodnotu) s vidinou zisku založeného na náhodě nebo nejistém výsledku. Součástí tohoto chování je představa rychlého získání peněz nebo jiných hmotných výher a nastavení pravidel hazardních her tak, že jsou z dlouhodobého hlediska nevýhodné pro sázející a vytvářejí bludný kruh. Ti, kteří hrají, získávají patologickou závislost na hře. S tím přichází a rostou finanční problémy, které se hráči snaží vyřešit další účastí na hře. To s sebou přináší širokou škálu dalších rizik.

Co vše může spadat pod hazardní hraní, definuje například Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice v roce 2015 (Moravčík et al., 2016). Patří sem: peněžité nebo věcné loterie

(losy), tomboly, číselné loterie a okamžité loterie, bingo, kurzové, dostihové a jiné sportovní sázky, sázkové hry v kasinu (ruleta, blackjack apod.), výherní hrací přístroje, sázkové hry provozované prostřednictvím centrálního a lokálního loterijního systému, karetní hry a sázkové hry na internetu.

Dělení hazardního hraní

° Drobné neorganizované – jde o všechny formy hry o peníze, jiné statky či protislužby, které probíhají po domluvě mezi jednotlivci či v partě a řídí se specifickými domluvenými pravidly. Ve školním prostředí jde nejčastěji o karetní hry jako je mariáš, poker či oko, dále pak o kostkové hry nebo o částečně dovednostní hru čára. Žáci se dále například mohou i sázet, zda nastane či nenastane nějaká událost.
° Legálně organizované – jde o státem a zákony regulované podnikání, které samo sebe často označuje jako zábavní průmysl. Nejčastěji se jedná o menší kamenné provozovny zvané herny s automaty a video-loterijními terminály (VLT), dále o větší kamenná kasina vybavená navíc i ruletami a karetními stoly nebo o virtuální kasina, tj. speciální webové stránky. Komerční hazardní hry se vyznačují asymetrickým vztahem mezi provozovatelem hry a hráčem. Hráči jako celek tedy vždy prohrávají peníze vůči provozovateli.

° Nelegálně organizované – jde o nejnebezpečnější formu hazardu organizovanou nelegálně. Nejsou odváděny žádné daně a zadlužený hráč je často dále vydírán a zapojován do nelegální činnosti.

Příznaky hazardního hraní:

Do jisté míry můžeme vycházet z příznaků popsaných v teoriích vývoje závislostí obecně, podle kterých se příznaky mohou projevovat na všech rovinách bio-psycho-sociálního modelu. Jde konkrétně například o následující příznaky:

chlubení se hrou a výhrami, používání hráčského slangu, lhaní, utrácení peněz, záškoláctví, změny nálad, výbušnost, popudlivost, stranění se kolektivu, samotářství, uzavřenost, nízká sebedůvěra, myšlenky na hru, ztráta zájmu o koníčky, problémy doma i ve vztazích a v kolektivu, zhoršení prospěchu, krádeže doma a ve škole, psychosomatické projevy, deprese, úzkost, suicidiální myšlenky a tendence, užívání návykových látek, závislost na hraní počítačových her a na internetu, raná zkušenost s hazardní hrou, potíže s adaptací a pravidly, dluhy, finanční problémy, trestná činnost atp.

Doporučené postupy:

Vhodný přístup

° Identifikovat problém, citlivě na něho reagovat. Nebagatelizovat ho.
° Zmapovat situaci ve třídě - prevalence, názory, informace o problematice.
° Tvorba nástěnky nebo předání informací o rizicích, hráčských bludech,

kontaktech na odbornou pomoc.

° Zpracovat tématiku hráčství do tzv. minimálního preventivního programu školy.

° Adekvátnost programu a intervencí ve vztahu k věku, potřebám a mentálním schopnostem dítěte.

° Kontinuální proces programu, programy by na sebe měly navazovat.

° Zaměření na změnu postojů a chování.

° Živé interaktivní učení, podpora zájmu a zvědavosti vhodnými zábavnými metodami.

° Využívání směrodatných vzorů, pokud možno z blízkého okolí.

° Otevřená hodnotově orientovaná diskuse.

° Realizaci programů navrhují a řídí kvalifikovaní interdisciplinárně orientovaní odborníci.

° Zaměření se na témata, jako je způsob trávení volného času žáků a hospodaření s financemi.

Nevhodný přístup

° Bagatelizace problematiky (např. tolerovat karetní hru o peníze).

° Odstrašování, triviální „Prostě řekni ne.“

° Jednorázové neinteraktivní akce, multimediální akce, divadelní a jiná kulturní představení bez návaznosti.

° Zaměření pouze na poznatky.

° Přednášková forma.

° Jednorázové aktivity.

° Neosobnost, formalismus, využívání atrakcí (např. ex-gamblerů).

° Potlačování diskuze, nebo naopak „bezbřehost“ diskuse.

° Amatérismus realizátorů, například výběr „spasitelů“ neškolených v primární prevenci.

V mnoha ohledech je úspěšný preventivní přístup k hazardnímu hraní podobný přístupu k návykovým látkám.

Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět:

° V případě podezření, že se nezletilý žák věnuje hazardnímu hraní, by měl učitel (či lépe třídní učitel) v první řadě informovat rodiče žáka při osobním setkání. Podporu v této situaci mohou poskytnout pracovníci školního poradenského pracoviště (školní metodik prevence, výchovný poradce či školní psycholog).

° Pokud rodiče odmítají spolupracovat s pracovníkem školy, je škola oprávněna vyrozumět obecní úřad, tedy sociálního pracovníka z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě vážného či odůvodněného podezření zákon

dokonce určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost OSPOD.

° V případě nutnosti návazné intervence pro žáka či třídní kolektiv je možné se obrátit na oblastního metodika prevence z pedagogicko-psychologické poradny, který může poskytnout metodickou pomoc či školu případně osobně navštívit.

° Pokud má učitel důvodné podezření, že byl v souvislosti s hazardním hraním spáchán trestný čin (krádež, podvod, ublížení na zdraví atp.), měl by o této situaci informovat ředitele školy a v koordinaci s pracovníky školního poradenského pracoviště zvolit vhodný postup vyšetření události. O tomto postupu by měl být vyhotoven písemný zápis. Škola má ze zákona povinnost se v případě spáchání trestného činu (či podezření na spáchání) obrátit na orgány činné v trestním řízení, tj. Policii ČR.

° V případě, že se jedná o žáka (studenta) staršího 18 let, tedy plnoletého, i zde mají rodiče, kteří k němu mají vyživovací povinnost a se kterými žák (student) žije ve společné domácnosti, právo znát jeho prospěch a vše týkající se jeho studia. Škola by i v tomto případě mohla rodiče o problému informovat. Pro zajištění větší právní jistoty a jasné dohody se žáky se dá záležitost plnoletosti vyřešit i tím, že dá škola všem těmto žákům předem podepsat prohlášení, že souhlasí, aby škola podávala jejich rodičům veškeré informace. V případě zjištění problému u zletilých je také na místě apelovat na řešení problému jimi samotnými a odkazovat je na specializované adiktologické služby a poradny.

Důležité kontakty:

Pedagogicko-psychologická poradna Karlovy Vary
Lidická 592/38, 360 20 Karlovy Vary
Tel.: 602 572 887
E-mail: sekretariat@pppkv.cz

Odbor sociální a právní ochrany děti Magistrátu města Karlovy Vary
Ing. Bc František Pavlásek– vedoucí oddělení
Tel.: 353 152 586
f.pavlasek@mmkv.cz

Linka bezpečí - 116 111
Linka bezpečí dětí a mládeže – 800 155 555
Hasičský záchranný sbor – 150

Zdravotnická záchranná služba – 155
Policie České republiky – 155
Městská policie – 156
Tísňová linka – 112